

potezah svojih avtoric. In Norvežanke s smehom priznavajo, da njih temperament nič ne zaostaja za italijanskim, celo s Špankami se stavlja jo v isto vrsto.

Litva je nastopila tudi v knjigah kot v predavanjih in debatah reprezentativno in bogato, s stalnim povdarjanjem nacionalne note. Vezava knjig je deloma belo-rdeča, deloma v prekrasnih narodnih motivih, ki so ročno vezeni na platnu, ki ga tko kmetice doma. — Mladinska književnost je sijajna, moderno ilustrirana, revije številne, bogate in v prvi vrsti posvečene kmetici.

Ostale države so prepozno poslale svoje knjige in zato niso bile razstavljene. Vsekakor je to škoda, ker bi pestrost dvorane bila večja, bogatejša in razstava še bolj zanimiva. Ureditev je bila vsekakor na višku, vendar trud, vložen v to razstavo, ni bil poplačan z obiskom. Naša publika žal še ni dorasla za prireditve te vrste.

Književnost in umetnost

Jože Karlovšek: **Slovenski ornament**. Založilo Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani, str. 129. Ljudski človek gleda in dojema kot otrok: ne vidi zamotanosti, vse poenostavi in poda le v glavnih črtah in obrisih. Otroške risbe so vse ploskovno začrtane, perspektivo njegov razum šele sčasoma odkrije. Isto opazujemo v narodni umetnosti, ki je v kompoziciji enostavna in preprosta, ploskovno podana.

Vse narodne umetnosti imajo en velik skupen značaj in mnogokrat težko govorimo o posebni umetnosti enega naroda. Često nas preseneti: ponosni smo na nagelj, da je tipično naš, slovenski, pa ga odkrijemo v podobni kompoziciji in stilizaciji na staro-perzijski keramiki, na švedski vazenini. In vendar je vse to razumljivo. Ljudski umetniki so upodabljali vedno, kar jim je bilo najbližje, jemali so motive iz živalstva in rastlinstva. Njih preproste duše so jih v največji enostavnosti dojemale, a vsaka jih je po svoje občutila in doživela. Duša ustvarjalcev je ohranjena v ostankih naše narodne umetnosti, ki so mnogokrat čudežne male pravičljive umetnine.

Lepota čutenja naroda se v mnogočem izraža: v šegah in običajih, v umetnosti stavbarstva in ornamenta, ki z njim krasi pročelja hiš, vezene in pohištvo, v godbi njegovih pesmi. Naše slovenske so vse toplo izsanjane, kljub svoji mehki jasni, jedrnatosti in krepki v ritmu. V osnovi jim je tudi naš ornament podoben. Svobodno je zasnovan s ponavljajočim se glavnim ritmom in pisanimi stili. Besede, ki z njimi pripoveduje, so iste kot pri sosednjih in daljnih narodih: nagelj cvete v orientu in pri nas, grozdje zori in žari v mnogih deželah, križ časte po daljnem božjem svetu, srce je že v antiki znan motiv. A Slovan in še prav posebno Slovenec te osnovne motive poda čustveno v nevezanem ornamentu, pesem izziven v čisti lirčnosti, brez junaških doživetij.

Na široko govori o ornamentu, predvsem o njega zgodovinskem razvoju Jože Karlovšek v knjigi „Slovenski ornament“, ki jo je l. 1955. izdalo „Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani“. Napisal jo je ob spoznanju, da naš slovenski ornament ni tako reven, kot ga omalovažujemo, ampak da je lep in sočen, zrasel iz staroslovanskih korenin. Za uvod razloži splošne osnove ornamenta: vrste motivov, ki so geometrični, naturalistični, predmetni in umetno sestavljeni, njih obdelavo, sestavo in barvo. Potem pa pripoveduje o razvoju ornamenta od prvotnih kultur dalje. Pojasni prav zanimive nastanke različnih motivov, porojenih iz same tehnike obdelave. Če lupimo tanko kožico z buče, se ta zatrguje v zaokroženih,

ploščatih likih. Iste zaokrožene motive na ploskvi daje rezljana brezova skorja. Našitki na oblekah so vzpodbujali na svojstveno okrasje posod.

Prvotne kulture razdeli pisatelj v tri področja. Severno, ki pripada german-ski in nordijski rasi, goji čisti geometrični ornament, poživljen s poduhovljenimi oblikami iz organskega življenja. Južnemu področju prideli kulture narodov ob Sredozemskem morju. Motive jemljejo iz narave in jih idealistično stilizirajo. Vzhodno področje, ki mu pripada med drugimi vse veliko slovansko deblo, izraža v ornamentu svoje glavno umetniško čutenje. Uporablja živalske in rastlinske motive. Slovanski poljedelci postanejo sčasoma izvrstni vrtnarji. Njih ljubezen do lepe cvetke je zapisana v njih umetnosti: mnogokrat srečujemo umetno sestavljene liste in cvetke fantastičnih oblik. Te bogate, pestre motive Slovan prosto po svojem občutku sestavlja. — Za dobe preseljevanja narodov se vsi ti različno pojmovani ornamentalni motivi med sabo mešajo in vežejo.

Posebno poglavje posveti pisatelj kulturi Starih Slovanov, „produktu življenja in dela na njihovi zemlji“. Pripoveduje o nje ornamentalnem razvoju od prvih početkov do danes. Naš slovenski ornament je s staroslovanskim tesno povezan, saj z razvojem zapadno-evropskega sloga ima prav malo skupnega. Večinoma je rastlinski: od prvotnih strogo stiliziranih abstraktnih motivov se je povzpел do izrazito umetniških, izmišljenih in naravnih cvetlic in listov. Podani so nevezano, slikovito, prav baročno doživeti.

Knjigi je pridana bogata zbirka slik z ornamenti vseh narodov in časov. Toda z ozirom na naslov „Slovenski ornament“ je pisateljeva izbira malo čudna. Manj kot tretjina slik nam prikazuje slovenski ornament, vse druge so posvečene tujim umetninam. In še maloštevilne naše slike so nekritično izbrane. Le malo je izvirno narodnih; priobčeni so predvsem moderni osnutki, sestavljeni iz narodnih motivov. Je pravilno in hvalevredno, da jih je avtor uvrstil: pokazal je bogate možnosti njih uporabe. Toda moral bi jih urediti: posebej, ločene od pristno narodnih.

V predgovoru pisatelj obljublja nadaljevanje započete delo; pokazati hoče praktično uporabo ornamenta. V izdani knjigi kljub pisateljevemu podrobnemu poglobljanju premalo izvemo o našem slovenskem ornamentu, ki mu je knjiga posvečena in ki ga ne srečujemo samo na prtičkih in mašnih plaščih, ampak tudi na rezljanih hodnikih in slikanih obojih naših kmečkih hiš, na poljskih znamenjih, na mnogih drobnarijah, ki jih je krasila ljubezen ljudskega človeka. Do poglavitve v bistvo ornamenta v splošnem in do občutenja našega slovenskega nam pa Karlovškova knjiga mnogo pripomore. G. Š.

Anton Ingolič: **Lukarji**. Založila Tiskovna založba r. z. z o. z. v Mariboru. Fotomontaža F. A. Pivka. Str. 312. — Lukarji! Kako nam je štajerska zemlja še malo znana, kako malokdo pozna težave, skrbi in življenje njenega kmeta, se bo marsikdo zavedel, ki bo prebral zadnjo Ingoličevo knjigo. V „Lukarjih“ se razprostrto pred nami širna polja, travniki in gozdovi, kos zemlje, posejan z vasmí, ki se vrste okoli gradu, katerih prebivalci žive skupno življenje. Veže jih vzajemna ljubezen do njihove zemlje, navdajajo jih skupni upi in skupne skrbi, bodisi kadar vtikajo v vlažne njive rdeč, okrogel lukec, kadar okopavajo in rijejo po mokri prsti, ali pa ko dokončno poženejo voz debelega rožnatega sadu proti mestu na sejn.

Vežejo pa jih tudi boji za zemljo. Tu naletimo na najbolj pereč problem naše slovenske vasi: problem vaškega proletariata. Že stoletja za grofovskih in kmečkih veleposesnikov tlačeno in izrabljano ljudstvo se končno jame prebujati. Agrarna reforma, odloki in zakoni, ki prihajajo in se zopet razveljavljajo, s katerimi se kočarjem podeljuje in zopet jemlje zemlja, dajejo obljube, vzbujajo in se zopet razdirajo upi, vse to in s tem zvezana ljubezen našega kmeta do koščka zemlje tvori ozadje vsega romana. Obenem pa spoznamo, kako je povezanost med proletarci še rahla, da jo raztrga že najmanjša osebna korist posa-